SLOVENIJA ▸ Sova vendarle ima del arhiva Udbe - Predaja zadnjega dela gradiva naj bi se zgodila še letos

Del arhiva Udbe je še v uporabi

Čeprav Sova tudi na spletnih straneh trdi, da so vsi arhivi nekdanje Udbe (Službe državne varnosti - SDV) v Arhivu Republike Slovenije (ARS), to ni res. Manjkajo predvsem dosjeji poročil tajnih agentov iz tujine, nastalih po letu 1980, ki so praktično še vedno v uporabi, saj so nekateri agenti še vedno zaposleni na istih mestih. Sova obljublja, da bo manjkajoče gradivo izročila še letos.

Sova je v svojih arhivih še vedno hrani poročila svojih agentov iz tujine, je včeraj pojasnil nekdanji direktor ARS **Vladimir Žumer**. Razlog je po njegovih besedah preprost - vohuni nekdanje Udbe so ostali na svojih delovnih mestih tudi po letu 1990, nekateri med njimi pa so še vedno aktivni. Njihove dosjeje Sova še naprej uporablja in dopolnjuje.

"Aktualno gradivo" arhiva SDV

Na naše izrecno vprašanje, zakaj ARS trdi eno, Sova pa drugo, je urad vlade za komuniciranje včeraj odgovoril, da je sicer predala ves arhiv Udbe, razen gradiva, ki se *"nanaša na še aktualne zadeve z delovnega področja Sove"*. Sova bo *"tisti del arhivskih gradiv SDV, ki je bil po letu 1990 še v operativni obravnavi in zato sestavni del stalne zbirke agencije, po strokovni arhivski obdelavi predala Arhivu RS predvidoma letos"*.

Neizročeno gradivo je Žumer pregledal že leta 2000 in naredil seznam neizročenega gradiva, ki se nanaša predvsem na zadnje desetletje komunizma - na osemdeseta leta prejšnjega stoletja. ARS ima nad tem gradivom, ki predstavlja 73 tekočih metrov, nadzor, zato morebitno uničevanje ni mogoče.

Stroj za uničevanje papirja, ki ga je minister **Lovro Šturm** našel v arhivu Sove, je za Žumerja nenavaden, saj so običajno stroji taki, da se uničuje dokumente stran za stranjo. Omenjeni stroj, ki ga je minister nato ukazal umakniti, pa ima *"take kapacitete, da v trenutku uniči škatlo papirja z embalažo vred"*. Žumer pravi, da bi s tem strojem lahko na hitro uničili ogromne količine gradiva. Sova pa je standarde za uničevanje gradiva, ki veljajo za zgodovinske arhive začela uporabljati šele pred tremi leti, pojasnjuje Žumer. Po njegovi oceni ARS hrani samo desetino dokumentov, vse drugo pa je bilo uničeno.

Sove v telefonskem imeniku ne najdemo, sedež pa ima na naslovu Stegne 23c v Ljubljani. Kar precej podatkov o agenciji najdemo na spletu: http://sova.gov.si.

Politično ozadje?

Mediji zelo različno komentirajo o političnem ozadju iskanja arhivov. Zadnja Demokracija, denimo, trdi, da *"so nekateri mediji vsa devetdeseta leta dobivali informacije za svoje pisanje od uslužbencev Sove, ki so diskreditirali takratno opozicijo"*. V Sovi pa je zaposlenih

Foto: Bor Slana/Demokracija

Vladimir Žumer

veliko nekdanjih agentov SDV in Drnovškovih ljudi, ki se borijo proti vladnemu nadzoru Sove, meni tednik.

Mladina pa se sprašuje: *"Do kakšnih političnih obračunavanj se bo prišlo s pridobljenimi podatki?"*

Beograd, zadnje upanje

Za slovenske arhiviste je zadnje upanje Beograd, kamor so romali vsi izvirniki do leta 1965, zatem pa kopije na mikrofilmih. Gradivo je v mestnem in državnem arhivu dostopno javnosti, vendar šele 50 ali 75 let po nastanku. Za vpogled v svoj osebni dosje pa teh omejitev ni. Žumer pravi, da so se slovenski arhivi v Beogradu ohranili, da pa mu je agent Sove iz Beograda leta 2003 odsvetoval obisk.

TINO MAMIĆ

Kje so dosjeji?

V ljubljanski Gruberjevi palači, kjer domuje ARS, se vsak dan v povprečju oglasijo štiri ljudje, ki želijo vpogled v arhiv SDV. O tem smo se pogovarjali z direktorjem arhiva dr. **Matevžem Koširjem**.

▸ Kaj je Sova predala arhivu?

"ARS je leta 1998 prevzel t.i. zgodovinski arhiv notranjega ministrstva. Z njim je bil prevzet tudi del gradiva nekdanje SDV: italijansko in nemško gradivo iz časa pred in med drugo svetovno vojno, različno gradivo VOS, Ozne in Narodne zaščite, gradivo o političnih strankah iz časa kraljevine Jugoslavije in druge svetovne vojne, gradivo Kulturbunda, gradivo o Informbiroju, gradivo nekaterih povojnih sodnih procesov, 800 dosjejev nekaterih že umrlih ljudi, kartoni emigracije iz leta 1963, 40.000 preverk in 872 kolutov mikrofilmov. Večina gradiva je iz obdobja do leta 1975, drobci gradiva pa segajo tudi do leta 1990."

▸ Koliko gradiva iz arhivov je bilo uničenega?

"Leta 1968 je bilo naprimer uničenih 22.000 kartonov 'protiljudskih elementov'. Na podlagi popisa iz leta 1976 lahko ugotovimo, da je leta 1990 približno tri četrtine papirnatega gradiva manjkalo. Del tega gradiva pa je ohranjen v kopijah na mikrofilmih."

▸ Ali je vse predano gradivo na voljo javnosti?

"Gradivo je dostopno v skladu z zakonodajo. Arhivsko gradivo, ki je nastalo do leta 1991, vključno s tajnimi dokumenti, je javno dostopno, razen osebnih podatkov. To gradivo postane dostopno 75 let po svojem nastanku oziroma 10 let po smrti osebe na katero se nanaša."

▸ Ali ljudje veliko povprašujejo o svojih dosjejih?

"Ocenjujemo, da je letno povprečno okoli 1000 vpogledov v omenjeno gradivo: 460 pisnih vlog in 438 obiskovalcev čitalnice. Večina vlog je bila povezanih s popravo političnih krivic, od obiskov je bilo vpogledov v dosjeje 15 odstotkov."

TAM